

Ugdyti širdį

Vaiko ugdymas yra tėvų teisė ir pareiga, perduodamos iš kartos į kartą. Galima sakyti, kad vaikas, kaip asmenybė, yra svarbiausias tėviškos meilės, besiremiančios Dievu, tikslas. Ugdymas atsiskleidžia kaip tęsinys meilės, kuri davė pradžią vaiko gyvybei ir per kurią tėvai trokšta jam duoti priemones, reikalingas laimei, savo vietos žemėje atradimui, tiek kūnu, tiek dvasia.

2020-09-07

Krikščionys tėvai kiekviename vaike mato Dievo pasitikėjimo įrodymą, o geras vaikų ugdymas, kaip sakydavo šv. Josemaría, yra *geriausias verslas*; verslas, kuris prasideda vaiko pradėjimo akimirką ir žengia pirmuosius žingsnius jausmų ir meilės moksle. Jeigu tėvai vienas kitą myli ir vaike mato savo abipusio atsidavimo kulminaciją, tuomet vaiką ugdys meilėje ir meilei. Kitaip tariant, tėvai pirmieji turi mokyti vaiką meilės, mokyti įvardyti savo jausmus ir pasiekti vidinę ramybę.

Vaikystėje jausmai formuojami ypatingai. Vėliau, bręstant, gali pasirodyti krizės, o tėvai turi bendradarbiauti su vaiku, padėti jam jas įveikti. Jei nuo mažens vaikas buvo mokomas stabilumo ir ramybės, turėtų be problemų įveikti sunkias akimirkas. Be to, jausmų pusiausvyra teigiamai veikia gebėjimų, proto ir valios raidą; be

jausmų harmonijos dvasinė raida yra gerokai sudėtingesnė.

Logiška sąlyga gero vaiko jausmų pagrindo sukūrimui yra tėvų darbas tobulinant savo asmeninę emocinę pusiausvyrą. Kaip tai padaryti? Gerinti santykius visoje šeimoje, rūpintis savo santuoka, rodyti – išlaikant ribas – savo nuolatinę, abipusę meilę prie vaikų.

Kartais gali atrodyti, kad jausmai geba išklibinti auklėjimo (disciplinos) klimatą šeimoje. Taip yra todėl, kad jie atsiranda staiga, išslysta iš mūsų kontrolės ir negalime jų pakeisti. Gali netgi atsitikti, kad traktuosime juos kaip neigiamą reiškinį, nes nuodėmė įvedė netvarką į mūsų emocijas. Jos gali trukdyti racionaliai veikti.

Jausmai formuojasi ypač vaikystėje. Meilės mokymasis prasideda namuose, o pirmieji jos mokytojai yra tėvai, ką ir pabrėžiame straipsnyje apie šeimą.

Asmenybės šaknys

Abejingas ar netgi neigiamas nusiteikimas, randamas daugelyje religijų ir moralinių tradicijų, stipriai kontrastuoja su Dievo žodžiais, nukreiptais į pranašą Ezekielį:

„Duosiu jiems kitą širdį <...>, kad gyventų pagal mano įstatus, laikytųsi mano įsakų ir juos vykdytų“ [1].

Gebančios mylėti širdies turėjimas atsiskleidžia kaip tikrovė sukurta su tikslu įvykdyti Dievo valią: todėl nesutvarkyti jausmai nėra pernelyg geros širdies vaisius, bet blogos širdies, kurią reikia gydyti, turėjimo pasekmė.

Taip pasakė Jėzus: *„Geras žmogus iš gero savo širdies lobyno ima gera, o blogasis iš blogo lobyno ima bloga. Jo burna kalba tai, ko pertekusi širdis“ [2].* Iš širdies kyla dalykai, kurie suteršia žmogų [3]. Bet taip pat ir viskas, kas gera.

Žmogui reikia jausmų – jie yra stiprus akstinas veikti. Kiekvienas iš mūsų linksta prie to, ką mėgsta, o ugdymo esmė yra jungti tą polinkį su žmogaus gėriu.

Reikia elgtis deramai, tačiau ir įvertinti aistrą – ar egzistuoja kas nors labiau natūralaus nei motinos meilė vaikui? Toji meilė ją skatina imtis pasiaukojimo kupinų veiksmų, atliekamų su džiaugsmu. Dėl to, nemalonioje situacijoje yra daug veiksmingiau ta situacija pasiremti: tam tikru metu vaiko pastebėta „bjaurastis“ ar blogo elgesio neteisybė gali tapti stipresniu motyvu kažko nedaryti, nei tūkstančiai racionalių argumentų.

Be abejonės, neturėtume to painioti su sentimentalioja moralumo vizija. Nėra taip, kad etinis gyvenimas ir santykis su Dievu turi remtis tik jausmais. Kaip visada, pavyzdys yra pats Kristus – Jame, tobulame

žmoguje, matome, kad jausmai ir aistros yra pavaldžios veikimui: Jėzus stoja akistaton su mirties tikrove, daro stebuklus. Getsemanėje matome maldos jėgą, kuri atneša gyvų jausmų bangą; taip pat jaučia pyktį – pateisintą – kai atstato Šventyklos orumą [4].

Jei kažko tikrai trokštame, tuomet suprantama, kad mus valdo aistra. Tačiau tai nereiškia, kad galime sau leisti, kad mus vestų emocijos. Pirmiausia, gerai yra dirbti su galva – jausmas remia mūsų protingumą, padaro taip, kad tai, kas gera yra taip pat ir malonu; protas, iš kitos pusės, suteikia šviesos, harmonijos ir vienybės mūsų jausmams. Pastebėkime, kad nėra konstruktyvu matyti ką nors, kas tik vykdo savo pareigas, be noro, neįdėdamas širdies į savo darbą.

Palengvinti širdies apvalymą

Žmogaus gyvenime jausmų paskirtis yra palengvinti veiksmus, valdomus valios. O ne trukdyti ar aptemdyti jo asmenį. „Moralės požiūriu žmogus yra tobulas, kai jį kreipia į gėrį ne vien jo valia, bet ir jausmai, kaip pasakyta psalmėje: „Mano širdis ir kūnas gieda iš džiaugsmo gyvajam Dievui“ (Ps 84, 3) [5].

Todėl neturėtume slopinti ar slėpti mūsų jausmų lyg kažką blogo, atstumiančio. Nepaisant to, kad gimtoji nuodėmė jausmus išblaškė, bet jų prigimties nepanaikino, nesulaužė jų ir taip pat galutinai ir negrižtamai jų nesunaikino. Tereikia teigiamai valdyti mūsų emocijas, nukreipiant jas link tikrojo gėrio – meilės Dievui ir žmonėms. Būtent todėl ugdytojai, o pirmiausiai tėvai, turi rūpintis, kad jų auklėtinis, jei tai tik įmanoma, jausmų malonumą darydamas gera.

Jausmingumo formavimas pirmiausia reikalauja palengvinti vaikams savęs pažinimą, savęs pajautimą, proporcingai tikrovei, kuri pažadino jų jautrumą. Čia svarbu padėti suprasti savo jausmą iki pat jo priežasties. Tokio pamąstymo dėka vaikas gali susitvarkyti su tam tikra situacija dar prie jos ištakų, modifikuodamas savo blogos jausenos priežastį ar suvaldydamas perteklines emocijas pažiūrėdamas į tą situaciją objektyviai. Taip vaikas geriau save pažins ir lengviau gebės jausmų pasaulį nukreipti jam tinkama linkme.

Tam tikromis aplinkybėmis, pavyzdžiui, artimo mirties, rimtos ligos ar „likimo išbandymų“ metu, negalima bus pakeisti tikrovės ir ateis metas išmokti priimti įvykius kaip ateinančius iš Dievo, kuris mus myli tėviška meile.

Be to, ugdytojai gali paruošti vaiką ar paauglį savyje ir kituose atpažinti ir įvardyti konkrečius jausmus. Reikia organizuoti progas, pavyzdžiui, filmų ar literatūros kūrinių pagalba, kad vaikai mokytųsi tinkamai emociškai reaguoti, ir padėti jiems formuoti žmogaus jausmų pasaulį. Kiekvienas išgirstas ar pamatytas pranešimas išjudina mūsų jausmus konkrečia linkme, pratina mus žiūrėti į pasaulį tam tikru būdu.

Priklausomai nuo vaiko amžiaus – šia prasme, ugdymo įtaka yra didesnė mažiems vaikams – nuotykių, romantinės, paslaptingos istorijos gali prisidėti žadinant reikiamus jausmus situacijose, kurios tų jausmų reikalauja: pykčio dėl neteisybės, užuojautos silpnesniems, žavėjimosi pasiaukojimui, meilės grožiui. Tai prisidės prie troškimo išgyventi tokius jausmus, nes jie yra gražūs, ir yra tobulumo bei kilnumo šaltinis.

Susidomėjimas geromis istorijomis, tinkamas nukreipimas taip pat išugdo ir gerą skonį bei gebėjimą atmesti tai, kas nevertinga. Tokiu būdu stipriname kritinį mąstymą ir padedame pastebėti gero tono trūkumą, kuris kartais iškreipia „šedevrą“ iki beskonybės ir susivaldymo trūkumo. Ypač taip vadinamojo „pirmojo pasaulio“ visuomenėse yra priimta bendroji „spontaniškumo“ ir „natūralumo“ koncepcija, dažnai esanti tolima tikrajam menui ir grožiui.

Kas pripranta prie tokios atmosferos, nepriklausomai nuo amžiaus, ims praradinėti asmeninį jautrumą ir pradės nepaisyti savo jausminių reakcijų arba vesti jas iki gyvuliško lygio.

Tėvai turi mokyti vaikus, kaip atmesti vulgarumą, taipogi ir tuomet, kai reikalas eina ne tik apie kūną.

Be to, reikia priminti, kad jausmų formavimas nėra tapatu seksualiniam švietimui. Pastarasis sudaro tik dalį visos jausmų gamos. Akivaizdu, kad jei mums pavyks sukurti pasitikėjimo atmosferą namuose, tėvams bus daug paprasčiau kalbėti apie žmogiškos meilės vertę ir duoti vaikams, žingsnis po žingsnio, jausmus ir dorybes formuojančias priemones, kad tinkamai būtų nukreiptas ir šis jų gyvenimo aspektas.

Širdis Kristaus akimis

Emocijos formavimo esmė pirmiausiai yra formuoti didelę širdį, gebančią iš tikrųjų mylėti Dievą ir žmones, pasiruošusią „*dalytis aplinkinių rūpesčiais, mokėti atleisti ir suprasti. Turime aukotis kartu su Jėzumi už visas sielas*“ [6].

Griežtumo atmosfera ir reikalavimų kėlimas turi didelę įtaką kuriant pasitikėjimą ir stabilumą

sudėtingame jausmų pasaulyje. Jei vaikai jaučiasi mylimi besąlygiškai, jei žino, kad daryti gera yra jų tėvų džiaugsmo šaltinis, bei kad jų klaidos nereiškia, kad praranda tėvų pasitikėjimą; jei palengviname jiems nuoširdų pokalbį ir asmeninių jausmų įvardijimą... jie auga vidinės tvarkos ir ramybės atmosferoje, kurioje dominuoja teigiami jausmai (supratingumas, džiaugsmas, pasitikėjimas). Tuo tarpu nerimo šaltiniai (įžeidimas, pyktis, pavydas) yra suprantami kaip kvietimas konkrečiam elgesiui, tokiam kaip atsiprašymas, atleidimas, ar kitam mielam gestui.

Verta, kad širdys įsimylėtų tai, ką iš tiesų verta mylėti; pirmiausia įsimylėkime Viešpatį Dievą [7]. Niekas taip gerai nepadės pasiekti jausmų brandos kaip tik širdies atidavimas Dievui vykdamas Jo valią. Todėl, kaip mokė šv. Josemaría, *„reikia užrakinti širdį septyniomis*

spynomis – po vieną nuo kiekvienos didžiosios nuodėmės“ [8]: nes visą širdį pripildo jausmai, kuriuos visus turėtume nukreipti į Dievą, o sąžinė praranda ramybę kai širdis krypsta prie kitų dalykų. Tikro sielos tyrumo esmė yra siekis užtrenkti duris viskam, kas skatina vaikams arba sau patiems trokšti atiduoti tai, kas priklauso Kristui. Sielos tyrumo esmė taip pat atsiskleidžia per įsitikinimą, kad mūsų gebėjimas mylėti ir trokšti kito asmens yra pagrįstas, o ne netvarkingas.

Todėl būtent šių septynių spynų vaizdinys nereiškia vien tik sutramdymo geidulių žmonių ar daiktų atžvilgiu, bet primena mums, kad būtinai turime kovoti su tingumu, kontroliuoti savo vaizduotę, apriboti apetitą, stengtis būti maloniems su tais, kas mus erzina... Paradokso esmė yra ta, kad kai „stebime“ savo širdį, jos laisvė mylėti, mylėti iš visų jėgų, auga.

Švenčiausiasis Dievo žmogiškumas yra *tiglis* [9], kuriame galima geriausiai apvalyti širdį ir jos jausmus. Vaikų mokymas nuo mažens mylėti Jėzų ir Dievo Motiną tokia pat stipria meile kaip ir savo žemiškus tėvus prives prie to, kad augdami vaikai atras tikrą savo jausmų didybę ir Dievo buvimą savo širdyse. Širdis, besirūpinanti susivienijimu su Dievu yra neperplėšiama visuma, gebanti visiškai save atiduoti.

Šiuo požiūriu, širdis perkeičiama į gilaus, antropologinio lobio simbolį: ji yra žmogaus centras, vieta, kur susiduria didžiausios ir giliausios žmogaus galimybės, iš kur kiekvienas semia energiją savo veiklai. Širdis tai variklis, kuris turi būti ugdomas – tvarkingas, nukreiptas, sureguliuotas – taip, kad savo jėgą nukreiptų tinkama linkme.

Ugdymą meilei, parodymą kaip iš visų jėgų mylėti – tai aprašo šv. Josemaría knygoje *Kristus eina pro šalį*: „kiekvienas iš savo gyvenimo turime išrauti viską, kas kliudo gyventi Kristaus gyvenimą. Turime išrauti prisirišimą prie patogumų, pagundą elgtis savanaudiškai, polinkį nuolat būti dėmesio centre. Tik patys gyvendami Kristaus gyvenimą, galime jį perteikti kitiems“ [10]. Malonės bei asmeninės kovos dėka siela vis labiau artėja prie Dievo ir, žingsnis po žingsnio, širdis tampa didžiadvasiška, gabi pasiaukoti ir labiau stengtis siekdama didžių ir taurių dalykų, įgyvendindama uždavinius, suprantamus kaip Dievo Valia.

Ateis akimirka, kai „senasis žmogus“ pabandys atsiskaityti už savo prarastas galimybes, tačiau emocinė branda – branda, kuri iš dalies nepriklauso nuo amžiaus – padarys, kad žmogus žiūrės į priekį aukščiau

savo aistrų ir atras, kad net jas išlaisvinęs, žinos kaip elgtis tam tikroje situacijoje. Taip pat visada remsis prieglobsčiu, kurį siūlo Jėzus ir Jo Motina. „*Įprask pavesti savo vargšę širdį Mieliausios ir Nekaltosios Marijos Širdžiai, kad Ji išvalytų iš jos tiek daug šlamšto, ir vestų tave iki Švenčiausiosios ir Gailestingiausiosios Jėzaus Širdies*“ [11].

J.M. Martín, J. Verdiá

[1] *Ez* 11, 19–20.

[2] *Lk* 6, 45.

[3] Žr. *Mk* 7, 20–23.

[4] Žr. *Mk* 5, 40–43; *Mk* 14, 32; *Mk* 11, 15–17.

[5] *Katalikų Bažnyčios Katekizmas*, nr. 1770.

[6] Šv. Josemaría, *Kristus eina pro šalį*, nr. 158.

[7] Žr. Šv. Josemaría, *Vaga*, nr. 795.

[8] Šv. Josemaría, Susitikimas *La Llama* centre (Venecija), 1975-01-07 [in:] P. Rodríguez (ed.), *Camino. Edición crítico-histórica*, Rialp, Madrid 2004, p. 384; plg. Šv. Josemaría, *Kelias*, nr. 188.

[9] Indas iš ugniai atsparios medžiagos, naudojamas laboratorijose ir pramonėje įvairių medžiagų lydymui, deginimui ar skrudinimui (vertėjo pastaba).

[10] Šv. Josemaría, *Kristus eina pro šalį*, nr. 158.

[11] Šv. Josemaría, *Vaga*, nr. 830.

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
lt-lt/article/ugdyti-sirdi/](https://opusdei.org/lt-lt/article/ugdyti-sirdi/) (2026-03-20)